

Nr 35

Jordbruksutskottets betänkande i anledning av motion om bättre information och rådgivning rörande flyttning från storstadsområden.

Motionen

I motionen 1973:326 av fru Jonäng (c) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning angående frågan om rådgivande verksamhet enligt motionen.

Remissyttrandena

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från lantbruksstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens lantbruksinformation, länsstyrelsen i Västerbottens län och Lantbrukarnas riksförbund. Se bilaga till detta betänkande.

Utskottet

Rådgivande verksamhet erfordras enligt motionen till dem som bl. a. på grund av vantrivsel i storstadsmiljön söker möjlighet att i den s. k. gröna vågens tecken flytta därifrån. Många av dem som flyttar — exempelvis från Stockholm till ett norrländskt jordbruk — är enligt motionären inte alltid beredda på de svårigheter som väntar. Den begärda utredningen avses syfta till en statligt stödd information med hjälp av jordbruksekonomisk expertis lämpligen koncentrerad till Norrland Center i Stockholm.

Arbetsmarknadsstyrelsen erinrar i sitt remissyttrande om att enligt föreliggande prognoser antalet av de i jordbruk sysselsatta väntas fortsätta att minska. Länsarbetsnämnden i Västerbottens län anför i ett av länsstyrelsen i länet bifogat yttrande att flyttningsrörelserna inte är speciellt utbredda bland dem som bosatt sig i Storstockholmsområdet. Tvärtom visar enligt nämnden vissa undersökningar, gjorda vid universitetet i Umeå, att återflyttningen från storstadsregionerna är lägre än från övriga delar av landet. Att Norrland skulle vara särskilt attraktivt för människor som vantrivs i storstadsregionerna finns enligt länsarbetsnämnden heller inte något belegg för. Remissinstanserna framhåller behovet av information om arbets- och utbildningsmöjligheter för dem som tänker arbeta inom jordbruket, särskilt om de saknar tidigare jordbruksanknytning. Goda möjligheter finns enligt remissorganen att erhålla information och rådgivning inom detta område genom bl. a. gymnasieskolor med jordbruksutbildning, lantbruksnämnden, hushållningssällskap, jordbrukets branschföreningar och genom studieförbund.

Genom arbetsförmedlingarna kan erhållas uppgifter om lediga platser även inom andra yrkesområden utanför storstadsområdena. Samtliga de hörda remissinstanserna anser att den information som behövs kan förmedlas av befintliga organ.

Utskottet finner det angeläget att information lämnas om förhållandena inom de områden och yrken till vilka människor flyttar. Detta gäller givetvis också vid flyttning från storstäder till glesbygd. Såsom framgår av remissyttrandena torde emellertid möjligheterna till sådan information få anses vara goda, varför någon utredning med det i motionen angivna syftet enligt utskottets mening ej erfordras. Motionen bör därför inte föranleda någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet hemställer

att riksdagen lämnar motionen 1973:326 utan åtgärd.

Stockholm den 17 oktober 1973

På jordbruksutskottets vägnar

NILS G. HANSSON

Närvarande: herrar Hansson i Skegrie (c), Mossberger (s), Persson i Skänninge (s)*, Hedin (m), Hedström (s), Jonasson (c), Magnusson i Tanum (s), Larsson i Borrby (c), fru Lindberg (s), herrar Takman (vpk), Åberg (fp)*, fru Theorin (s), herrar Leuchovius (m) och Strömberg (fp)*.

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

Yttranden över motionen 1973:326

Lantbruksstyrelsen (1973-03-29)

Lantbruksstyrelsen delar motionärens uppfattning att envar som avser att etablera sig som jordbrukare är i behov av såväl erforderliga fackkunskaper som information om de utbildningsvägar som finnes för att nå detta mål.

Inom jordbrukets område kan grundläggande jordbruksutbildning erhållas vid gymnasieskolor med jordbruksutbildning på olika håll i landet i kurser av varierande längd och innehåll. Lantbruksnämnderna bedriver inom respektive län en omfattande rådgivningsverksamhet i form av mass-, grupp- och individuell rådgivning inom ett mycket brett ämnesregister. Vid nämnderna finns specialister inom olika ämnesområden bl. a. inom det företagsekonomiska området.

Härutöver bedrivs rådgivnings- och kursverksamhet av hushållnings-sällskap, olika branschföreningar och de olika studieförbunden. Arbetsförmedlingarna står även till förfogande med allmän yrkesvägledning.

Enligt lantbruksstyrelsens mening täckes det i motionen redovisade behovet av information och rådgivning av den verksamhet som förenämnda institutioner, organisationer och föreningar bedriver inom lantbrukssektorn.

Arbetsmarknadsstyrelsen (1973-03-22)

Enligt "Sysselsättning 1960-71" (bilaga till Nationalräkenskaper 1950-1971) utgjorde de sysselsatta inom jordbruket 1971 248 000. Av dessa var 186 000 egna företagare och 62 000 anställda. Motsvarande antal 1960 var 466 000, 313 000 och 153 000. Genom att antalet sysselsatta inom jordbruket fortsatt att minska har den dominerande uppgiften varit att informera dem som lämnat yrket om arbete inom andra yrken. Enligt de senaste prognoserna kommer minskningen av de sysselsatta att fortsätta varför berörda myndigheter i samråd med jordbrukets organisationer f. n. bedriver en omfattande information om bl. a. alternativa sysselsättningsmöjligheter för dem som inte kan få sin utkomst från jordbruket.

För personer som tänker arbeta inom jordbruket är det viktigt att de har kunskap om utvecklingen inom näringen. Har man ingen tidigare jordbruksanknytning - vilket kan gälla den som kommer från storstadsområden - ökar behovet av information.

För den som söker anställning inom jordbruket har arbetsförmedlingen till uppgift att lämna information om arbets- och utbildningsmöjligheter.

För den som tänker förvärva en jordbruksfastighet och etablera sig som egen företagare har lantbruksnämnden till uppgift att lämna information och råd hur man bygger upp och driver effektiva företag.

Genom nämnda myndigheter finns i dag möjlighet att erhålla information av det slag som motionären avser. Sker informationen genom arbetsförmedlingen kan dessutom erhållas uppgifter om lediga platser inom andra yrkesområden utanför storstadsområdet. Förmedlingen kan dessutom ge praktiskt och i vissa fall ekonomiskt stöd i samband med flyttning. Under 1972 erhöll 147 personer från Stockholm starthjäp vid flyttning till arbete inom norrlandslänen.

Statens lantbruksinformation (SLI) (1973-03-19)

Även om man utgår från att många av de människor som åsyftas i motionen är beredda att acceptera lägre inkomst än lantbrukaren i allmänhet kan man inte bortse från att de behöver kunskap och information om sitt i många fall nya yrke. Motionären pekar också på att många av dem som flyttar ut från storstaden inte alltid är beredda på de svårigheter som väntar dem i deras nya miljö.

Nuläget

Både statliga och icke-statliga organ bedriver rådgivande verksamhet inom lantbruket. En kortfattad presentation av dem följer nedan.

För en grundläggande lantbruksutbildning i både praktiska och teoretiska ämnen finns lantbrukets gymnasieskolor som anordnar kurser av olika längd och med varierande innehåll allt efter elevens intresseinriktning. Skolorna är fördelade över hela landet.

Den rådgivning som staten bedriver på lantbrukets område kanaliseras bl. a. genom lantbruksnämnderna. Nämnderna i de olika länen bedriver rådgivning, i huvudsak i tre former; genom tidningar, tidskrifter och broschyrer, genom kurser, fältvandringar och demonstrationer samt inte minst genom individuell rådgivning per telefon eller vid besök på den enskilda gården.

Genom olika trycksaker sprider Statens lantbruksinformation, SLI, i populär form praktiska erfarenheter, forskningsresultat och bestämmelser direkt till jordbrukaren och trädgårdsägaren.

Rådgivning och kursverksamhet på olika områden inom lantbruket bedrivs också bl. a. av hushållningssällskap, branschföreningar inom djurskötseln (t. ex. Fåravelsföreningen och Fjäderfäavelsföreningen) och Jordbrukare-Ungdomens Förbund.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det finns flera olika slag av institutioner, organisationer och föreningar som bedriver rådgivning inom lantbrukssektorn.

Åtgärder för bättre information och rådgivning

Som framgått av ovanstående kortfattade beskrivning finns det redan i dag en rad olika spridningsvägar för rådgivning och information till lantbrukare.

Om en koncentration av information och rådgivning skall ske genom en föreslagen utbyggnad av verksamheten vid Norrlands Center i Stockholm kan emellertid ifrågasättas. Orsaken härtill är bl. a. att utflyttningen sker inte enbart av människor från Stockholmsområdet till Norrland utan också från andra orter till andra områden i Sverige.

Enligt SLIs mening är de nu befintliga spridningsvägarna tillfyllest för att tillgodose även det behov av rådgivning och information som åsyftas i motionen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län (1973-03-29)

Länsstyrelsen, som inhämtat yttrande i ärendet från länsarbetsnämnden i Västerbottens län, anför för egen del följande.

Länsstyrelsen instämmer i länsarbetsnämndens bedömning av utflyttningen från storstadsområden till övriga delar av landet. Utöver de

informations- och rådgivningsorgan som länsarbetsnämnden nämner finns i Stockholm även lantbruksstyrelsen och statens lantbruksinformation (SLI), som har tekniska experter och rådgivningspersonal, som kan utnyttjas av dem som önskar flytta från storstaden och ägna sig åt lantbruk. Den information som behövs synes därför med fördel kunna skötas av befintliga organ.

Länsarbetsnämnden i Västerbottens län anför följande.

Länsarbetsnämnden delar motionärens uppfattning att utflyttningen från storstads- och de större industriområdena till landsbygden ofta skapar problem både för den enskilde och samhället eftersom den icke alltid bygger på realistiska förutsättningar. För Västerbottens del har den "gröna vägen" tagit sig uttryck i att ungdomar som en gång utflyttat från länet på grund av sysselsättningsvärigheter återvänder till hemorten utan att först ha gjort sig underrättad om huruvida arbetsmarknadsläget förändrats så att de där kan finna sin utkomst. Beslutet att återvända har ofta sin grund i att den enskilde har svårt att anpassa sig till den främmande miljö, som han ofta mer eller mindre mot sin vilja tvingats in i.

Nämnden vill dock inte instämma i att flyttningsrörelserna är speciellt utbredda bland dem som bosatt sig i Stor-Stockholmsområdet. Tvärtom visar vissa undersökningar gjorda vid kulturgeografiska institutionen vid universitetet i Umeå att återflyttningen från storstadsregionerna är lägre än från övriga delar av landet. Endast drygt 25 % av de personer som under 1972 beviljades starthjälp av förmedlingarna i länet flyttade för övrigt till AB-län. Att Norrland skulle vara särskilt attraktivt för människor som otrivs i storstadsregionerna finns det heller icke något belägg för. Landsbygden i södra och mellansverige har säkerligen väl så stor dragningskraft.

Atskilliga missförstånd skulle kunna undvikas om de återvändande sökte kontakt med arbetsförmedlingen, lantbruksnämnden eller exempelvis Lantbrukarnas riksförbund innan de tog steget ut och lämnade ett fast arbete i utbyte mot en oviss framtid i glesbygden. Så länge den möjligheten utnyttjas i så ringa omfattning förefaller det mindre välbetänkt att inrätta ytterligare ett organ för informationsverksamhet i hithörande frågor.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) (1973-03-30)

LRF kan i stort dela motionärens grundsyn på den gröna vägen som företeelse. När det gäller de rent praktiska konsekvenserna i form av utflyttning särskilt från storstadsområdena är det emellertid enligt LRFs uppfattning nödvändigt att anlägga ett praktiskt och realistiskt synsätt.

Utflyttning till olika glesbygdsområden i landet måste vara grundad på en realistisk uppfattning om den miljö och det yrke man avser inrikta sig på. Ingen, vare sig samhället, lantbruket som näring eller de enskilda människorna, kan ha något att vinna på en utflyttning grundad enbart på allmän vantrivsel eller romantiska föreställningar om ett lantliv utan förankring i den sociala och ekonomiska verkligheten. Det kan nämligen inte uteslutas att många som handlar efter sådana intentioner kan råka i en ekonomisk och personlig krissituation som det ytterst blir samhällets, framför allt kommunernas, uppgift att söka avhjälpa.

Även om en utflyttning grundar sig på en allmän realistisk uppfattning måste vederbörande dock skaffa sig erforderlig yrkesutbildning för det

yrke eller den verksamhet man avser att ägna sig åt. Detta krav kan inte eftersättas i dagens samhälle hur stort intresset och den personliga viljan till uppoffringar än är.

Mot bakgrund av denna uppfattning och de krav som i dag ställs kan frågan om hur dessa människor skall få erforderlig realistisk information och utbildning knappast ses fristående från hela systemet för studie- och yrkesorientering, utbildningsväsende och arbetsmarknad/arbetsförmedling i samhället.

Skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och näringslivets branschorganisationer har en omfattande apparat uppbyggd och satsar stora resurser åt studie- och yrkesorientering i alla skolformer, från grundskola till universitet och vuxenutbildning. De som inte längre går i skolan och vill ha vägledning inför arbetsval, utbildning och omskolning kan vända sig till arbetsförmedlingarnas förmedlare och yrkesvägledare och få upplysning och vägledning om befintliga utbildningsmöjligheter. Årligen omskolas mer än 120 000 personer i arbetsmarknadsutbildning.

På lantbrukets område finns därtill en rad utbildnings-, rådgivnings- och informationsinstitutioner i form av lantbruksskolor, lantbruksnämndernas rådgivningsverksamhet, informationsavdelningar vid lantbrukets organisationer, Statens lantbruksinformation m. fl. Lantbrukets organisationer bedriver i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan, lantbruksnämnder m. fl. en omfattande frivillig studieverksamhet med inriktning på lantbruk och landsbygdsfrågor. Information och upplysning om lantbruk och landsbygdsmiljö lämnas också i ökad utsträckning i olika massmedia.

Det föreligger således i dag inte någon brist på informations- och utbildningsmöjligheter i detta sammanhang. Vad det i högre grad torde vara fråga om är att ge dessa människor vägledning att finna dessa möjligheter.

Mot denna bakgrund förefaller det knappast motiverat att med särskilda medel inrätta och driva någon institution med uppgift att ägna speciell uppmärksamhet åt enskilda eller grupper som impulsivt vill bosätta sig i Norrlands eller andra landsdelars glesbygder. Glesbygdernas intressen kan främjas i detta avseende endast om de utflyttande har de kunskaper och allmänna förutsättningar i övrigt som möjliggör för dem att i olika avseenden överleva i den nya miljön.

Även om man skulle inrätta en sådan rådgivning, exempelvis vid Norrlands Center i Stockholm, torde det vara ytterst tveksamt om de mest informationsbehövande skulle finna denna informationskälla i högre utsträckning än de redan befintliga.

Det viktigaste bidraget informationsmässigt synes alltså enligt LRF's uppfattning kunna göras av massmedia på så sätt att man dels förmedlar en "grön-väg-information" som i sig innefattar en realistisk allmän föreställning om landsbygdsmiljön och dess krav, dels betonar behovet av yrkeskunskaper för all verksamhet och dels vägleder människorna till de källor och institutioner som kan ge en riktig information och kunskap.